

PWN-Brief

Pastoraat voor woonwagenbewoners, Sinti en Roma in Nederland

Emmaplein 19 B, 5211 VZ 's-Hertogenbosch

nummer 15 – december 2010

Gebed van Hannes Weiss tot Moeder Maria: 'Help ons om het pasgedoopte kindje groot te brengen.'

Sintibedeveart Roermond 2010. Foto: Pim Ermers, Melick

Vier het Kind

Het bestuur en de medewerkers van
het PWN,
de Stichting Media PWN
en het Mgr. Bekkersfonds
wensen u

gezegende kerstdagen

en alle goeds in het komende jaar!

TNT Post
Port betaald
Port Payé
Pays-Bas

Eerst even dit...

Wagenderwijs 2011

Toerustingscursus voor pastores, diakens, contactpersonen. In 's-Hertogenbosch op **16 februari** en in Zwolle op **16 maart**. Aanmelden: E: j.gerretzen@parochie-thomasakempis.nl

Landelijke bijeenkomst woonwagendorstoraat

4 oktober 2011
in 's-Hertogenbosch

Publicaties

Donkere Dagen

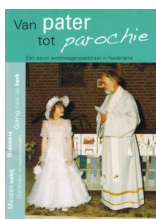
Uit het leven van Sinti, Roma en woonwagendorstoraat

Achtergronden WO II en oorlogservaringsverhalen.
55 pagina's
1 exemplaar gratis

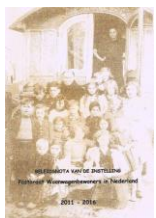
Van pater tot parochie

Een eeuw woonwagendorstoraat in Nederland

Een rijk geïllustreerde geschiedenis.
70 pagina's
1 exemplaar gratis

Beleidsnota PWN

Beleid en doelen van het PWN 2011-2016
15 pagina's gratis

Besteladres

Stichting Media PWN
Emmaplein 19 B
5211 VZ 's-Hertogenbosch
tel. 073-6921399
E: pw.in@telfort.nl

Juliano Paprikas:

'Roma zijn net zo goed westerlingen'

Hoewel de zogenoemde Romagroep van 1978 al ruim dertig jaar in Nederland verblijft en de jeugd dus hier is geboren en getogen, is er nog steeds een grote achterstand op het terrein van onderwijs, werkgelegenheid en participatie in de samenleving. Dat weet ook Juliano Paprikas, een 29-jarige nakomeling van deze groep, die zelf wel regelmatig naar school ging, omdat hij van kleins af aan bevriend was met Nederlandse kinderen en jongeren. Zij waren het die hem thuis ophaalden en hem hielpen zijn school af te maken. Zijn kameraadschap met de burgerjongeren heeft hem naar eigen zeggen uit de geïsoleerdheid van de Roma gehaald.

Romaproject

In 2009 sluit Juliano zich aan bij het Romaproject, een twee jaar eerder opgerichte vrijwilligersorganisatie die opkomt voor de belangen van de ongeveer honderdvijftig Roma in en rond 's-Hertogenbosch. Hij is de eerste en tot nu toe enige vrijwilliger uit de bevolkingsgroep zelf. Het project heeft als doel te bemiddelen en te adviseren. De hoofdactiviteit is het geven van onderwijs aan Roma, groepsgewijs of individueel. De vier medewerkers aan het project werken vooral met de presentiemethode, wat inhoudt dat de Romagezinnen thuis worden bezocht en bijgestaan om zichzelf in de maatschappij te kunnen redden. Juliano blijkt een goede intermediair te zijn, omdat hij de Romacultuur en de families van binnenuit kent en tegelijkertijd door zijn school- en werkervaring een ingewijde is in de Nederlandse samenleving.

'Wij, Roma, vallen eigenlijk buiten de boot en worden te veel als last gezien'

Samen met de burgers

Wat Juliano het liefst wil, is dat hij zijn eigen mensen kan helpen een klein beetje op te schuiven op de maatschappelijke ladder. Hij is ervan overtuigd dat er veel talenten rondlopen, maar dat deze zich niet of onvoldoende kunnen ontwikkelen. 'De westerse wereld is zo goed georganiseerd,' zegt Juliano erover, 'dat elk individu zijn of haar steentje kan bijdragen aan de opbouw en het onderhouden van de gemeenschap. Roma in Nederland zijn net zo goed westerlingen! Maar ons hebben ze er schijnbaar niet bij nodig. Wij, Roma, vallen eigenlijk buiten de boot en worden te veel als last gezien. Dat is jammer, want in het leven zijn we allemaal van elkaar afhankelijk. Als medeburgers van 's-Hertogenbosch kunnen wij niet zonder de mensen in onze omgeving en ik hoop dat zij ook niet zonder ons kunnen.'

Ik ben er in ieder geval van overtuigd dat onze kinderen in de toekomst hun steentje zullen bijdragen aan het welzijn van iedereen in de gemeenschap.' ■

René Muris, coördinator van de Zelfkrant in de gemeente 's-Hertogenbosch

‘De relatie tussen “de straat” en de Roma is uitstekend’

De Roma met wie René Muris (59) in 's-Hertogenbosch vrijwel dagelijks te maken heeft, zijn mensen die in Roemenië en Bulgarije in armoede leven en gebruikmaken van de mogelijkheden om hier, in Nederland, op een acceptabele wijze, dus op een legale manier, geld te kunnen genereren. Alleen al tussen januari en juni van dit jaar vonden een kleine vijfhonderd Roma de weg naar het Bossche distributiekantoor van de *Zelfkrant*, de krant voor daklozen. Allemaal volwassenen die de dagelijkse kost proberen te verdienen door de verkoop van de straatkrant. Voor jongeren onder de achttien geldt een strikt beleid: zij worden afgewezen.

Drie maal telefoon
‘Krantverkopen vraagt vakmanschap en vergt een hoge mate van doorzettingsvermogen,’ zegt René Muris. ‘Zelf ben ik eens met een eigen stapeltje naast een verkoper in de buurt van de St.-Janskathedraal in de Brabantse hoofdstad gaan staan. Ik verkocht er twee, hij in dezelfde tijd tien. Hij had blijkbaar de juiste uitstraling, de schaamte van het bedelen allang voorbij. Je maakt van alles mee op zo’n plek. Regelmatig word je afgewezen, maar je krijgt ook aandacht. Voorbijgangers geven zomaar een euro “want die arme donder die daar nog steeds staat, heeft het verdiend”, of omdat ze ervan af willen zijn. Soms ook uit gêne, of uit genegenheid, uit mededogen of om een tiental andere redenen.’

De Romaverkopers die tegenwoordig vooral aanwezig zijn bij supermarkten en in winkel-

centra, krijgen van René Muris allemaal een pasje dat zichtbaar gedragen wordt en waarop ook zijn telefoonnummer is vermeld. ‘Dit nummer is inmiddels duizenden keren verspreid. Iedereen die met de verkopers in aanraking komt, zoals winkelpersoneel, politie, of wie vragen heeft over de handelwijze, kan contact met mij opnemen. In totaal ben ik de afgelopen zes jaar – zolang ik nu met de Roma werk – slechts drie keer gebeld over onoorbare praktijken. Eén keer vanwege winkeldiefstal, een keer wegens doorrijden na een ongeval en laatst voor een man van negentig, slachtoffer van een misdrijf, bij wie een pasje met mijn telefoonnummer was gevonden. Bij onderzoek naar de Rom aan wie dit pasje toebehoorde, bleek dat hij hier niets mee van doen had.’

René Muris

Foto: © Arnold Reyneveld, 2010

Tussen de vreemdelingen

René’s eigen geschiedenis gaat terug naar achtentwintig jaar DSM.

Nadat hij tijdens zijn arbeidzame leven bij het chemieconcern eerst enkele reizen had ondernomen naar de armere Aziatische landen India en Nepal, werd hij vrijwilliger voor het vluchtelingenwerk in Nederland. In deze periode trok hij wekenlang door inlandse gebieden in Madagaskar, waar oudere inwoners nog nooit eerder een blanke hadden gezien. Maar waar hij ook kwam, overal was hij welkom, kreeg het beste te eten en de meest comfortabele hut. Dat gaf de ommekeer in René’s leven. >

‘Toen ik ondervond hoe mensen mij, een vreemdeling, daar zo open ontvingen, wilde ik zelf ook gastvrij zijn voor de vreemdelingen in mijn eigen land.’

De lege kamers in het huis dat hij alleen bewoonde, stelde hij ter beschikking van uitgeprocedeerde asielzoekers. Door dit te doen veranderde zijn doen en denken en voelde hij zich niet langer thuis op de onderzoeksafdeling van DSM bij het ontwikkelen van nieuwe vezeltjes. Hij nam ontslag en vertrok, zonder te weten wat hij verder zou gaan uitvoeren. Hij kwam voor een jaar terecht in een Emmausgemeenschap bij vluchtelingen, woonde vervolgens in 's-Hertogenbosch samen met een dertigtal uitgeprocedeerde vrouwen en kinderen, werkte daarna een tijdje bij de Vincentiuswinkel in 's-Hertogenbosch en vandaar uit bij de *Zelfkrant*, de krant voor daklozen.

Respect

Hij praat veel maar oogt rustig, kent een opgevoerd karakter en is beheerst uitbundig wanneer hij spreekt over zijn huidige activiteiten. Een denker en zoeker naar de opwaardering van de ondergeschoven mens. Zijn grootste talent is dat hij, zoals hij zegt, geen keuzes voor mensen maakt: mensen zijn zoals ze zijn. ‘Iemand is bijvoorbeeld een alcoholist, daar kan ik niet direct iets aan veranderen. Hij mag van mij een drinker zijn en dat moet hij dan zelf zien op te lossen. Het enige waarvoor hij mij kan inschakelen is ondersteuning. Daarmee zal ik hem helpen. Zo is het ook met de Roma. Wat ik voor hen betekende, is dat ik de baas ben van de krantenverkoop, niet meer en niet minder. Het maakt mij niet veel uit wie zij zijn of waar ze vandaan komen. Zij weten echter heel goed dat ik respect voor hen heb als mens. Voor alle medewerkers op ons distributiecentrum geldt dat wij niet proberen om mensen te veranderen. Men moet dat zelf doen en willen ze dat niet, ook goed. Wij vellen geen oordeel over dat zij drinken, niet werken, of uit Roemenië komen. Zoals iemand is, mag hij zijn zoals hij is.’

Opbrengst

‘We weten dat deze mensen van huis uit goed in elkaar steken,’ voegt René Muris eraan toe. ‘Wanneer zij tevreden zijn met de verkoop van de *Zelfkrant*, dan zijn het geen criminelen. Een echte crimineel staat in het openbaar geen krant te verkopen.’ Hij legt verder uit dat het

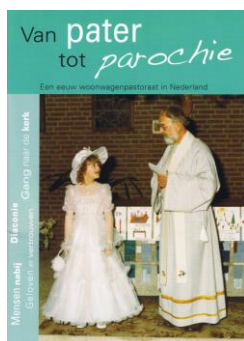
René Muris samen met een Romaverkoopster van de Zelfkrant in 's-Hertogenbosch.

Foto: © Arnold Reyneveld, 2010

de gemiddelde burger niet uitsluitend om de krant zelf gaat. ‘Een enkele uitgave kost de klant € 1,50, daarvan mag de verkoper de helft zelf houden. De meeste mensen nemen de krant echter niet aan en geven zomaar een euro of schuiven het lege supermarktkarretje toe voor de vijftig eurocent die het opbrengt.’

Met plezier

Hoe zit het verder met de daklozen? Worden zij niet verdrongen door de Romaverkopers uit Roemenië en Bulgarije? ‘In de maand augustus zijn er achttienduizend straatkranten verkocht,’ legt René uit, ‘een record, en de vraag neemt nog steeds toe. Er zijn drie depots: in 's-Hertogenbosch, Tilburg en in Arnhem. De *Zelfkrant* is een stadsmissie. Inderdaad, voorheen verkochten voornamelijk de daklozen de straatkrant, nu doen de Roma dat. Wat ik ontzettend mooi vind, is dat de oorspronkelijke doelgroep: de daklozen, verslaafden en alcoholisten, met zoveel plezier de Roma aan werk helpen. De relatie tussen “de straat” en de Roma is uitstekend. Daar kunnen wij een voorbeeld aan nemen.’ ■

Op 5 oktober jl. vond in 's-Hertogenbosch de jaarlijkse landelijke bijeenkomst plaats van de instelling Pastoraat Woonwagebewoners in Nederland (PWN). Gedurende deze dag is door pastores, diakens en parochiële contactpersonen van gedachten gewisseld over de veranderingen van de vroegere aalmoezenier, 'de pater' in het categoriale werk voor woonwagebewoners, Sinti en Roma, naar de pastorale belangenbehartiging vanuit de parochies. Centraal stond de brochure Van Pater tot parochie. Een eeuw woonwagencentra in Nederland, een recente uitgave van het PWN. Mgr. A. Hurkmans, bisschop van 's-Hertogenbosch en referent voor het woonwagencentra in Nederland binnen de R.-K. Bisschoppenconferentie, was erbij.

Van pater tot parochie: niet altijd even gemakkelijk

Bij de overgang van het categoriale pastoraat naar het parochiepastoraat voor woonwagebewoners, Sinti en Roma gaat het niet alleen om de overdracht van de pastorale zorg 'van pater tot parochie' maar is er veel meer gaande. Rond 1980, op het hoogtepunt van de grote centra (er waren er ca. vijftig) was meer dan 90% van de woonwagebewoners, Sinti en Roma katholiek. 'De pater' was de aalmoezenier van het regionale woonwagencentrum, die het katholieke onderwijs verzorgde op de woonwagenscholen en de sacramenten bediende. Een team van maatschappelijke werkers en welzijnswerkers stond klaar om de materiële kant van het woonwagenvan te behartigen. Mede daardoor kon de pater zich geheel wijden aan de geestelijke zorg. De deconcentratie van de grote woonwagencentra (vanaf 1978) bracht ook op het pastorale terrein veranderingen met zich mee. Bij de overgang van de categoriale zorg naar de reguliere parochie werd duidelijk dat de parochie andere criteria hanteert in de pastorale zorg dan de aalmoezeniers, religieuzen en vrijwilligers in voorgaande jaren.

Geen vanzelfsprekendheid

'Tot ver in de vorige eeuw was dit pastoraat categoriaal van aard. Doopsels, eerste communies, vormsels en uitvaarten gingen grotendeels buiten de parochie om. Met het verdwijnen van grote woonwagencentra en rondtrekkende Roma die in huizen terechtkwamen, veranderde ook de aard van het pastoraat. Zoals de titel van de brochure aangeeft komt het woonwagencentra op het bord van de parochies te liggen. Maar dat wil niet zeggen dat deze mensen automatisch in de parochiekerk terechtkomen en zich daar welkom voelen,' sprak mgr. A. Hurkmans de deelnemers aan de bijeenkomst toe.

Ook pater Ton Storcken s.m.a., voorzitter van het PWN, gaf woorden aan de moeizame ontwikkelingen: "Het woonwagencentra is van een bijzonder kaliber. Het is een pastoraat dat niet zozeer de status kent van 'carrière maken in de kerk', of voor 'hoogkerkelijke' pastores, want je moet er echt van houden, je moet er plezier in hebben, je kunnen identificeren zonder je eigenheid te verliezen. Dat is niet altijd even gemakkelijk." >

Mgr. A. Hurkmans neemt uit handen van PWN-voorzitter pater Ton Storcken s.m.a. (r.) de brochure Van pater tot parochie. Een eeuw woonwagencentra in Nederland in ontvangst.

Pater Jan van der Zandt m.s.c. (midden), landelijk woonwagencentra, is medesamensteller van deze brochure.

Foto: © J. van Eeden, bisdomblad 's-Hertogenbosch

Moeizame overgang

Het praktijkvoorbeeld kwam uit de Brabantse hoofdstad. Pastor Jos Delsman (foto) is werkzaam in de parochie waar pater Piet Dingenouts

s.m. (1933-2009) eerst kapelaan en toen pastoor was en daarnaast ruim veertig jaar de pastorale belangen van de woonwageneigenaren in en tot ver in de omgeving van 's-Hertogenbosch behartigde. Pater Piet, zoals hij

werd genoemd, was de aalmoezenier, 'de pater' voor vrijwel alle doopjes, eerste communies en begrafenissen van de woonwageneigenaren.

Hoe moest het pastorale werk voor de woonwageneigenaren door de parochie worden voortgezet, was de vraag na pater Piets overlijden. 'In onze Emmausparochie is de doelstelling geformuleerd: "Iedereen is bij ons welkom",' legt Jos Delsman in zijn lezing uit. 'En uiteraard geldt dit ook voor de mensen in de woonwagencentra. De vraag naar pastorale diensten door de bewoners zelf was en is echter zeer beperkt. Af en toe vindt er een doopje plaats, of een uitvaart, enkele kinderen sluiten zich aan bij de eerste communie, maar daar houdt het dan eigenlijk mee op. Wat ik me afvroeg was, waardoor dit nu eigenlijk komt. Ik denk dat het ligt aan het ontbreken van vertrouwen tussen ons en de woonwageneigenaren. We kennen elkaar niet. Af en toe is er contact, maar we zijn geen vertrouwde gezichten. Daarnaast ligt er misschien een reden in de speciale wensen van de woonwageneigenaren, bijvoorbeeld voor doopjes: "Wij willen ons kind laten dopen, maar kan dat dan wel in de St.-Jan?", want deze kathedraal in 's-Hertogenbosch is in hun beleving dé kerk, wat ook geldt voor de begrafenissen of eventuele huwelijken. Met een eigen priester zou dit wellicht na enig overleg nog wel te organiseren zijn, maar onze parochie kent geen priesters meer en als pastorale werker kan ik deze service niet verlenen. Er zal nog veel energie in gestoken moeten worden om de contacten verder op gang te krijgen.'

Enkele conclusies

- de parochie heeft nauwelijks of verminderde aandacht voor het anders geloven van woonwageneigenaren, Sint en Roma; zij is minder op de hoogte van de sociale en maatschappelijke kant en kan daar weinig meer mee dan verwijzen naar onder andere caritas- en Vincentiusverenigingen. De persoonlijke benadering van de vroegere pater en de tijd van inzet kunnen niet door de parochiepastor worden overgenomen.

- de parochie heeft weinig tijd en mankracht voor huis- of wagenbezoek of presentiepastoraat en minder aandacht voor de woon- en leefsituatie; daarnaast is het moeilijk om tegemoet te komen aan de bijzondere wensen op het terrein van eerste communie, doop en begrafenis.

- de openheid van de parochie naar onbekenden is vaak moeilijk vanwege de ontoegankelijkheid of beperkte bereikbaarheid van de kerk en de parochieadministratie. Het hantieren van vragen of verzoeken van leden van de bevolkingsgroepen is voor de dienstdoende vrijwilliger vaak niet gemakkelijk.

- de complexiteit van de problemen, vooral onder de Roma, is door de parochie nauwelijks te hanteren; vooral de Roma die nog altijd verkeren in een positie van overleven, kloppen nog gemakkelijk bij kerken aan voor financiële hulp. In stedelijke gebieden zijn er instanties of hulpverleners waarnaar of naar wie te verwijzen is.

- er is een zekere angst in de parochie om langdurige contacten aan te gaan vanwege

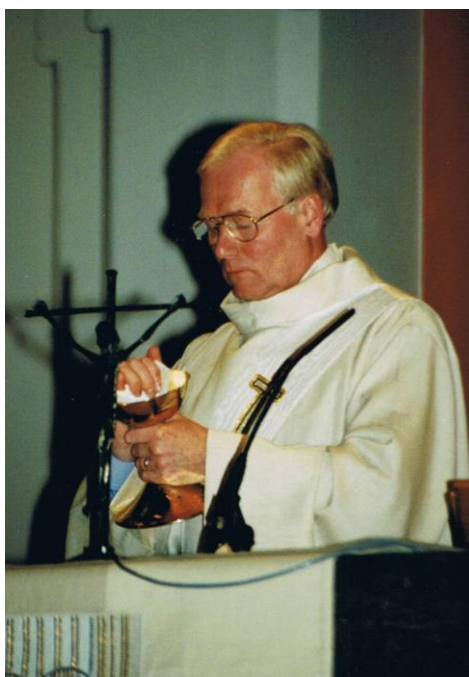
wantrouwen, vooroordelen, onwetendheid over de achtergronden en de complexiteit van problemen. Bekende gezichten en vertrouwen spelen een grote rol. Het aanstellen van diakens en aandachtsfunctionarissen per bisdom als intermediairs van de r.-k. Kerk verdient hiertoe de nodige aandacht. ■

Foto's: Enkele deelnemers aan de landelijke bijeenkomst van het PWN op 5 oktober 2010.

Tijdens zijn opleiding voor het ambt van diaken, achttien jaar geleden, koos Johan den Hartog (63), uit Culemborg, als stage het woonwagendoraat. Tot op de dag van vandaag zet hij zich met hart en ziel in voor deze specifieke pastorale zorg.

Een overal welkome en dankbare diaken

Vroeg jaren negentig behartigde zuster M. van der Meer j.m.j. drie kleine woonwagencentra in de omgeving van Culemborg. In die periode werd zij de stagebegeleidster van aankomend diaken Johan den Hartog, die in zijn opleiding had gekozen voor het woonwagendoraat. Na zijn wijding in 1994 groeide zijn territorium uit tot drieëntwintig centra in West Betuwe. Onlangs ontving hij opnieuw een benoeming als diaken van het vicariaat Utrecht, waarin zijn werkgebied is gelegen. ‘Het nieuwe beleid in het bisdom Utrecht is dat in elk samenwerkingsverband diakens zijn aangesteld en dat kunnen er ook zijn die voor deze specifieke pastorale zorg kiezen,’ aldus Johan den Hartog.

ners echter niet zo belangrijk, als ik hun doden maar kon begraven, hun kinderen wilde dopen, eventuele huwelijken zou sluiten en samen met hen kon bidden voor de zieken. Daarnaast ontdekten ze dat ik ze door mijn arbeidsverleden (zelfstandig ondernemer, red.) als intermediair kon bijstaan bij maatschappelijke problemen en bereid was met ze mee te gaan naar instanties en zelfs rechtbanken.’

Johan den Hartog tijdens de dienst van zijn diakenwijding.

Van pater tot parochie

De onlangs uitgebrachte brochure *Van pater tot parochie* door het PWN helpt hem om een betere band te creëren tussen de lokale parochies en de woonwagengebwoners. ‘Parochiemedewerkers dienen deze brochure allemaal te lezen, zodat zij mee begrip krijgen voor deze pastorale zorg en er zelf mee aan de slag gaan. Her en der zie je al wel veranderingen. Ouders die niet langer hun

kinderen apart laten dopen, maar in de plaatselijke kerk en kinderen die hun eerste communie samen vieren met de klasgenoten.’

Intensieve jaren

‘Als diaken,’ legt hij verder zijn functie uit, ‘vervul ik een soort presentiepastoraat. Ik ben veel onderweg om de mensen in de wagens op te zoeken. De eerste vijf jaren kostte me dit veel inspanningen. Ik kwam in een geheel andere wereld terecht, waarin ik moest leren omgaan met andere achtergronden, verschillende gewoontes en leefwijze. Vasthoudendheid heeft me door die intensieve jaren heen getrokken. Goed dat ik destijds heb volgehouden, want daarna verliep het allemaal een stuk gemakkelijker. Van begin af aan stelde ik me duidelijk op: ik ben van de Kerk. Daarbij moest ik wel uitleggen dat ik geen priester was, maar een getrouwde diaken. Dat onderscheid was voor de bewo-

Aanbeveling

Wat Johan den Hartog vooral hoopt is dat hij door zijn pastorale en diaconale werk, maar vooral door zijn regelmatige aanwezigheid de mensen een beetje geluk kan geven. In ieder geval doet het hém goed. ‘Overal ben ik welkom’, zegt hij, ‘en ze weten mij ook altijd te vinden.’ Dat ze zelfs op straat een beroep op hem doen vindt hij niet erg: ‘Als ik in deze tijd van het jaar langs de oliebolenkraam kom, word ik steevast door ook aanwezige woonwagengebwoners getraakteerd op een zak olieballen in ruil voor het opsteken een kaarsje. Zo gaat dat. Maar los hiervan, ik kan het ambt van diaken aan iedereen die zich geroepen voelt aanbevelen. Het werk geeft erg veel voldoening.’ ■

Colofon

De *PWN-Brief* is een viermaandelijke uitgave van het PWN en verschijnt in de maanden april, augustus en december.

Interviews en teksten

Jan van der Zandt m.s.c.
Hélène van Hout

Lay-out en eindredactie

Hélène van Hout

Druk

Drukkerij *Zelfkrant*,
's-Hertogenbosch

Contactadres

Pastoraat Woonwagenbewoners in Nederland - PWN
Stichting Media PWN
Stichting Mgr. Bekkersfonds
Emmaplein 19 B
5211 VZ 's-Hertogenbosch
Tel. 073-6921399
E: pwin@telfort.nl
Meer informatie onder:
www.rkdiaconie.nl

Giften

Een vrijwillige bijdrage om deze *PWN-Brief* te bekostigen stellen wij zeer op prijs en is welkom op bankrekening 12.19.05.101 of gironummer 3607300 ten name van het Pastoraat Woonwagenbewoners in Nederland te 's-Hertogenbosch. Giften voor acute noodhulpverlening ten behoeve van woonwagenbewoners, Sinti en Roma zijn welkom op bankrekeningnummer 12.19.82.742 ten name van de Stichting Mgr. Bekkersfonds te 's-Hertogenbosch.

Het PWN wordt ondersteund door een solidariteitsbijdrage van de gezamenlijke religieuzen in Nederland via de commissie PIN, e.a.

Uitgesproken...

- Integratie -

'Willen we in Nederland de integratie van woonwagenbewoners, Sinti en Roma in Kerk en samenleving echt kans geven, dan moeten we openstaan voor hun eigenheid en die een plek geven, ook in de parochie.'

Jan van der Zandt m.s.c. in *Bisdomblad 's-Hertogenbosch*, september 2010, pagina 28

- Parochies -

'Het woonwagenaarst komt op het bord van de parochies te liggen. Maar dat wil niet zeggen dat deze mensen automatisch in de parochiekerk terecht komen en zich daar welkom voelen. Recent is het klimaat in Europa voor met name Roma verslechterd, wat de situatie alleen maar compliceert en stigmatiserend werkt voor de groep als geheel.'

Mgr. A.L.M. Hurkmans in *RKKerk.nl*, oktober 2010, pagina 21

- Romakrantverkopers -

'Wat ze met elkaar gemeen hebben is dat ze hier kruimeltjes komen halen. Kruimeltjes die welvarende instellingen laten vallen en die voor de zigeuners goed genoeg zijn.'

Jan van der Zandt m.s.c. in *Zelfkrant*, november 2010, pagina 8

- Blij bezoek -

'Zolang iemand met vreugde naar een woonwagencentrum gaat, is er ook een *Blijde Boodschap* te verkondigen.'

Ton Storcken s.m.a. tijdens de landelijke bijeenkomst van het PWN op 5 oktober 2010.

- Geen probleem -

'Na de wijding ging het beter. Omdat je sacramenten kunt toedienen weten mensen je beter te plaatsen. Dat je getrouwd bent en kinderen hebt is voor hen geen probleem.'

Diaken **Johan den Hartog** in *Een diaken als bruggenbouwer*, oktober 2001, pagina 11, 12